

Kérdő funkciójú hanglejtésformák a spontán beszédben

**Markó Alexandra
ELTE Fonetikai Tanszék**

Beszéd kutatás 2007 – Fonetika és pszicholingvisztika
MTA Nyelvtudományi Intézet, 2007. november 15–16.

Bevezetés – előzmények

- Deme László (1962)
- Fónagy Iván – Magdics Klára (1963 és 1967)
- Bartók János (1978)
- Elekfi László (1980)
- Varga László (1981, 1983, 1993, 1994, 2002)
- Gósy Mária (1993, 2000)
- Gósy, Mária – Terken, Jacques (1994)
- Olaszgy Gábor (1995, 2002)
- Elekfi László – Wacha Imre (é. n. [2003])

Új irány: a spontán beszéd kérdéseinek elemzése

Kísérleti személyek, anyag és módszer

- Négy 21 éves egyetemi hallgatóval (rádióstúdióban) rögzített társalgás
- 113,41 perces spontánbeszéd-korpusz
- 199 (zajmentes) kérdő megnyilatkozás
- Praat: címkézés, F_0 -mérések
- Hangközszámítás ($F_0\text{max}/F_0\text{min}$)

Eredmények

ELDÖNTENDŐ	1 szótagos: 8	81
	2 szótagos: 15	
	3 szótagos vagy hosszabb: 58	
KIEGÉSZÍTENDŐ	„normál”: 79	85
	visszakérdezés: 6	
BEFEJEZETLEN		8
ÖSSZETETT: kiegészítendő + eldöntendő		5
UTÓKÉRDÉS vagy simuló kérdés		19
EPISZTEMIKUS BIZONYTALANSÁG ot kifejező		1

Kiegészítendő kérdések

1. 10,6%-ban dallamemelés a zárlatban (átl. 10%)
pl. *És akkor egyébként mit tanultál nála?*
Miér? Mér nem?
Nem jellemzőbb a nőkre.
2. 10,6%-ban az F_0 maximuma nem a kérdőszón
pl. *[Ak]KOR mi kell? És hogy lehet Ilyen tanfo-
lyamokra bekerülni?*

Kiegészítendő kérdések

3. Fónagy–Magdics (1967: 55) az F_0 -csúcsot kvart lelépés követi – ez 25%-ban valósul meg; 60%-ban kisebb ennél; 15%-ban nagyobb;
- oktáv hangköz – emocionális: *Mért nem jó?*
 - kvint és oktáv között – markánsabb kérdő attitűd: pl. *S milyen kutyád van?*
Egyébként mi az a nagy asztal?
- Az összes ilyen hangköz ugyanannál a nőnél.

Eldöntendő kérdések

1. 20,0% nyikorgó (creaky) zöngével realizálódott
→ kérdő intonáció mint differencia specifica?
(suttogott kérdés: felső formánsok)
2. 15,6%-ban a „kérdő mag” pozíciója elmozdul,
pl. *Így a műsza**KI** részét? Tényleg, nem lehet
egyszer ezt így ki**PRÓ**bálni? Ismered Norbi
anyukáját **Egyébként**?
Ő is oda ak**AR** men**NI**? Ott is **LE**het in**GYEN**?*
Egy kivétellel női adatközlőtől származnak.

Eldöntendő kérdések

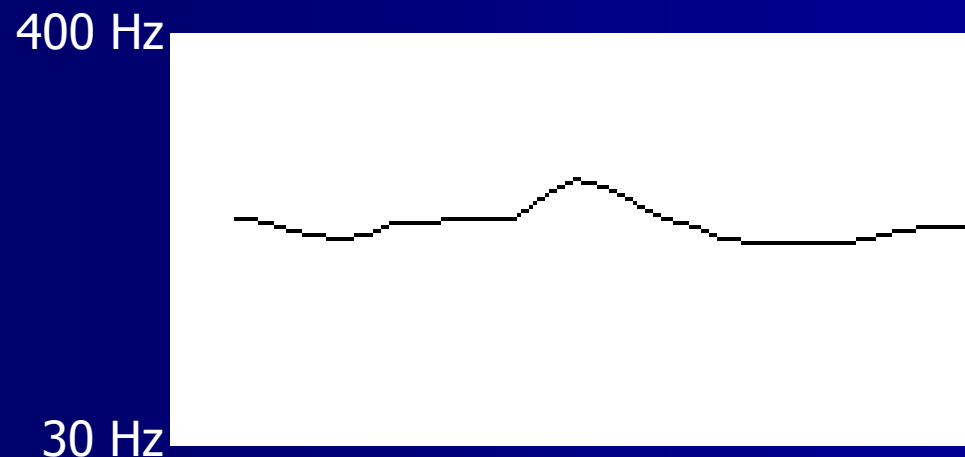
3. Fónagy–Magdics (1967: 40): a fellépés terc, a lelépés kvart – ez 37,9%-ban valósul meg; a tercnyi fellépés 51,7%-ban, a kvartnyi lelépés 62,1%-ban.

Az észlelési küszöböt (10%-os F_0 -változás) NEM érte el a fellépés a közlések 37,9%-ában, a lelépés csak 17,2%-ban.

→ A lelépés nagyobb szerepe az észlelésben?

Eldöntendő kérdések

4. 17,8%-ban a kérdő maghoz tartozó lelépést F_0 -emelkedés követi (átl. 8%)

Te egyeDÜL vagy?

a „kérdő mag” után utolsó szótagi F_0 -növekedéssel

Következtetések

1. „Lapos” dallamgörbe, nyikorgó zöngé, suttogás
→ az F_0 -változáson túl más prozódiai jegyek is felelősek az eldöntendő kérdés azonosíthatóságáért – normál fonáció esetén is?
2. Nemcsak a kiegészítendő kérdés realizálódhat emelkedő dallamzárral, hanem a hosszabb eldöntendő kérdések is. → Pragmatikai motiváció (?) – további vizsgálatok.

Következtetések

3. Dallamcsúcs-eltolódás az eldöntendő és a kiegészítendő kérdésekben is – nagyobb számú vizsgálat: az eltérés mintázatai és magyarázat.
4. Női-férfi nyelvhasználati, hangtani eltérések: az eldöntendő kérdések dallamcsúcs-eltolódása dominánsan a nőknél, ugyanakkor az emelkedő zárlat nem volt jelentősen gyakoribb náluk.

Köszönöm a figyelmet!

markoxa@ludens.elte.hu